

СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Б. Б. Буяк

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
bbb261074@gmail.com*

У статті досліджено трансформацію світоглядно-філософських засад сучасної освіти на шляху до формування європейського освітнього простору. Євроінтеграція освіти України передбачає її культурну ренаціоналізацію та цивілізаційну модернізацію відповідно до європейських гуманістичних принципів, а гуманізм європейської освіти представляє ступінь розвитку особистості. Процес Євроінтеграції України насамперед являє собою взаємодію двох соціокультурних систем і наслідком даного процесу повинно стати утворення більш складної за масштабами спільної соціокультурної системи.

Доведено, що Євроінтеграційні процеси вивершують потребу в теоретичному осмисленні проблем укладення європейського науково-освітнього простору, можливостей і перспектив входження в нього національного освітнього простору, зокрема, українського. Європейський простір репрезентує, з одного боку, самодостатній цивілізаційний рівень освіти, її відповідність вимогам «суспільства знання», а з іншого – гуманістичні принципи західної цивілізації.

Загалом, у дослідженні проаналізовано європейський культурно-соціальний контекст розвитку освіти в Україні, а також відстежено трансформацію світоглядних засад у процесі Європеїзації національного освітнього простору. Здійснено філософське осмислення процесів гуманізації, індивідуалізації, персоніфікації освіти.

З'ясовано, що одним із основних інструментів інтеграції в Європу став Болонський процес, де були започатковані ініціативи щодо формування спільного освітнього і наукового простору, розробки єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері. Він має дві основні складові: формування співдружності провідних європейських університетів відповідно до принципів, викладених у Великій Хартії Університетів, та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами, а визнання принципів Болонської декларації стало потужним імпульсом Європеїзації освіти України.

Ключові слова: інтеграція, європейський освітній простір, європейська освіта, національний освітній простір, світоглядно-філософські засади, особистісна орієнтація освіти, гуманізація освіти, Болонська декларація.

THE INTEGRATION OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INTO EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE: PHILOSOPHICAL WORLD-VIEW

B. Buiak

*Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine
bbb261074@gmail.com*

The article investigates the transformation of philosophical world-view of modern education on the way to formation of European educational space. The European integration of Ukrainian education implies its cultural renationalization and civilisation modernization according to European humanistic principles, and the humanism of European education represents the degree of personality development. The process of Ukrainian Eurointegration is primarily the interaction of two sociocultural systems resulting in formation of more complicated common sociocultural system.

The Eurointegration processes proved to reflect the need in theoretical comprehension of the problems of formation of European academic space; and, particularly, possibilities and prospects of including national Ukrainian educational space into it. European environment represents, on the one hand, self-sufficient civilizational education level, its correspondence to the requirements for the "knowledge society" and, on the other hand, humanistic principles of the Western civilization.

In general, the article has analysed European cultural and social context of Ukrainian education development, and also traced the transformation of world-view principles in the process of European-

sation of national educational space. The philosophical perception of humanization, individualization, personification processes of education has been conducted.

It has been found out that one of the main tools of integration into Europe was Bologna process which introduced the initiatives concerning formation of the common academic space, development of unified criteria and standards in this sphere. It has two main components: developing collaboration of the leading European universities according to the principles stated in Magna Charta Universitatum, and integration of national academic systems into European space with unified requirements, criteria and standards, and the recognition of Bologna declaration principles has become a strong impulse for Europeanization of Ukrainian education.

Keywords: integration, European educational space, European education, national educational space, philosophical world-view, personal orientation of education, humanization of education, Bologna declaration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Освіта в XXI столітті – це не тільки проблема розвитку власне освіти як соціального інституту, не тільки проблема освіти як особистої справи людини, вирішення її індивідуальних проблем виживання в «світі змін», – це проблема в цілому сталого розвитку сучасного суспільства, прогресивної соціокультурної еволюції людства в довготривалій перспективі. Сутнісною ознакою XXI століття є глобалізаційна інтеграція. Вона невпинно пов'язує не лише ринки та технології, а й держави-нації, демонструючи свій потужний вплив на життя людини й суспільства. Безсумнівним є те, що світ стає цілісним у фінансово-економічному, інформаційному та технологічному аспектах. Інтеграційні процеси охоплюють і культурно-духовну сферу, зокрема й освітнє середовище.

В будь-якій державі освіта є системоутворюючим фактором, а якісна освіта – основою соціокультурного розвитку. На цих постулатах базується і теорія людського капіталу, згідно з якою головною цінністю сучасного суспільства є людський капітал, а інвестиції в нього вигідні як їх власнику, так і суспільству загалом.

Тема вивчення світоглядно-філософського соціокультурного аспекту європейської освіти є досить актуальною для сучасного наукового аналізу. Її значущість пояснюється тим, що процес євроінтеграції України насамперед являє собою взаємодію двох соціокультурних систем, і наслідком даного процесу повинно стати утворення більш складної за масштабами спільної соціокультурної системи. Сьогодні ж євроінтеграція України, переважно, розглядається в політичній, правовій та економічних площинах, а культурна, освітня, мовна та інші політики нееконічного блоку залишаються поза увагою філософських, соціологічних та політологічних досліджень.

Євроінтеграційні процеси вивершують потребу в теоретичному осмисленні проблем укладення європейського науково-освітнього простору, можливостей і перспектив входження в нього національного освітнього простору, зокрема, українського. Європейський простір репрезентує, з одного боку, самодостатній цивілізаційний рівень освіти, її відповідність вимогам «суспільства знання», а з іншого – гуманістичні принципи західної цивілізації. Отож, європеїзація національного освітнього простору вимагає, по-перше, його різнобічної модернізації, а по-друге – взаємозгодження європейських світоглядних орієнтирів та національних духовних вартостей, традицій та установок.

«Нам усім належить усвідомити, що динамізм об'єктивно зумовлює змінність як надзвичайно важливу рису способу життя людини в XXI столітті. Звідси – необхідність формувати особистість здатну до сприйняття і творення змін» [8, 13]. В умовах перманентних змін українському суспільству потрібні оновлені світоглядні орієнтири, щоб людина не ставала заручником змін, а опанувала їх і завжди була їх господарем.

Метою дослідження є аналіз європейського культурно-соціального контексту розвитку освіти в Україні, а також відстеження трансформації світоглядних засад у процесі європеїзації національного освітнього простору.

Проблеми соціокультурного аспекту європейської освіти у сучасній філософській науці досліджено у роботах В. Андрущенка, В. Беха, Л. Горбунової, В. Гайденка, І. Добронравова, В. Журавського, М. Згуровського, І. Зязюна, М. Євтуха, В. Кізіми, В. Кременя, С. Клепка, Н. Кочубея, М. Култаєвої, В. Кушерець, В. Лутай, М. Михальченка, В. Огнев'юка, І. Предборської, І. Родіонової, М. Романенка, І. Степаненко, Н. Скотної, М. Степка, В. Шевченка, Н. Шубелка, В. Шубіна, Н. Рибки, В. Галперіна, Е. Араб-Огли та інших вітчизняних і зарубіжних фахівців. Загалом обґрунтована її роль як одного із ключових компонентів європейської інтеграції. Проте багато філософських проблем, що пов'язані з дослідженням осмислення соціокультурного аспекту європейської інтеграції, ще потребують детального вивчення з боку філософів, соціологів, політологів та інших представників різних гуманітарних наук.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Згідно з «Національною доктриною розвитку освіти» (2002 р.), розбудова національної системи освіти в Україні зорієнтована на європейські стандарти. Вони репрезентують такі риси європейської освіти, як багаторівневність і безперервність, доступність, ефективність і якість. Однак європейські національної системи освіти не вичерпується її цивілізаційним рівнем. Національний освітній простір коєволюціонує з європейським також на культурно-духовному рівні. Він репрезентує низку загальнолюдських вартостей, які виробила західна цивілізація [12].

Європейський ідеал щодо пріоритетності особи, її права та свободи у європейському освітньому просторі близький ментальності українців. В «Національній доктрині розвитку освіти» визнано як найважливіший пріоритет освіти її особистісну орієнтацію [11, 180]. Це відповідає європейському принципу індивідуалізму, для якого найвищою цінністю є свобода особи.

Реформування системи освіти на засадах особистісної орієнтації означає перехід до виховання особистості, яка «усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється» [11, 180]. Важливим стає те, що вона не тільки повертається до джерел національної культури, а й вбирає у себе загальноцивілізаційні здобутки.

Ключовий світоглядний принцип європейської освіти – це єдність у розмаїтті. Він проявляється в плюралізмі національних систем освіти, але їх узгодженні з загальнодоступними європейськими стандартами. Така паритетність постає як розбудова європейської системи освіти з урахуванням національної специфіки її учасників.

Євроінтеграційні процеси в освіті базуються на принципі національної саможності освітніх систем. Європейська освіта була і залишається національною. Наукова й владна еліти, попри кризу їхньої духовності, також є національними. Звідси випливає, що необхідною умовою інтеграції освіти до європростору є розбудова національного освітнього простору. Його завдання, з одного боку, – забезпечувати засвоєння цивілізаційних здобутків, а з іншого – стати бар'єром культурній гомогенізації. Він має утверджувати національну ідентичність особи та її культурну самобутність [12].

Поряд з економічною та політичною інтеграцією сьогодні у Європейському Союзі відбуваються процеси, спрямовані на створення європейського суспільства, а відтак і спільного європейського соціокультурного та суспільного простору. Це означає, що поряд із співробітництвом у політичній, економічній, правовій та інституційній сферах пріоритетності набувають спільні європейські освітня, мовна, культурна, інформаційна та інші політики неекономічного блоку. Проте євроінтеграційна діяльність України сьогодні, переважно розгортається в політичній, правовій та економічній площинах, культурна ж складова цього процесу залишається, значною мірою, в тіні. Не завжди береться до уваги той факт, що будь-які соціально-політичні дії розгортаються в конкретно-наєвних, а не бажаних культурних контекстах. Як зазначає професор Кембріджського університету Л.Грінфельд, «кожен соціальний устрій (тобто, передовсім, структура суспільства) є матеріалізацією або об'єктивізацією, за своїм образом, тих хто бере участь в ньому» [2]. Не є винятком і інтеграційні освітні процеси. Як реальність нашого сьогодення, вони здійснюються людьми, що є носіями певної культури, в якій закарбований відповідний спосіб колективного буття та індивідуального існування у світі, який закріплений у відповідних ментальних структурах.

У наш час перед освітою постало завдання сформувати еліту (гуманітарну, економічну, технічну, політичну), зорієнтовану на європейські цінності, що споконвічно визнавалося своєрідною мотивацією зміцнення державних основ. Зазвичай, ставка робиться у цьому процесі на молодь, водночас у період трансформаційних процесів у соціально-економічній сфері під час її навчання потрібно сформувати адекватні молодіжні ціннісні орієнтири. З цього приводу В. Кудін зазначає, що ноосферне суспільство, оновлюючи програми підготовки фахівців, повинно би дотримуватися принципів навчання, серед яких виокремлює необхідність для студентів оволодіння скарбами культури, найкращим зразками в мистецтві, формування життєвих орієнтирів на підвалинах загальноновизнаних і вироблених народами впродовж всієї історії норм і вимог моральності, гуманізму [10, 207]. Саме ці установки в перспективі повинні стати аксіологічною складовою професійної компетентності майбутньої, зорієнтованої на Європу, еліти, оскільки науковці та практичні працівники «освітянської ниви» змушені, як не прикро, визнати, що прогрес в економіці найчастіше обертається регресом у духовності й моралі. Ще загрозливішим є становище тотальної кризовості що в економіці, що в освітянських справах.

Як зазначає В. Кремень, духовно-культурна реальність сучасного буття актуалізує проблему людиноцентризму в її сучасних вимірах. Сьогодні є необхідність у переосмисленні проблем професійності, праці, свідомості, цінностей, а разом із ними – влади, права, культури, ідеології тощо, які все ж розуміються і здійснюються без врахування світоглядних смислів ринкової економіки і енергій капіталу, помножених на людські бажання і прагнення. Останні мають особливе значення, адже вони стають основою самовизначень як суспільства, так і окремої людини [9].

Отже виникає потреба у філософській рефлексії, адже вона задає усій освітній концепції, зокрема й філософському аналізу освітньої політики, змісту, мети, методів, оскільки наукова філософія завжди пронизана моральним початком. Філософія передбачає, що у процесі освіти/виховання у людини відбувається розвиток системи знань про добро та зло, прекрасне та огидне, про соціальну справедливість.

У демократичному, «відкритому» суспільстві в центрі таких процесів повинна перебувати людська особистість з притаманними їй системою культурних цінностей, орієнтацій, ідеалів та ментальністю. Тому успішна реалізація євроінтеграційних прагнень залежить від того, якою мірою будуть враховуватись культурні «виміри» носіїв цієї ментальності. Зазначене засвідчує те, що євроінтеграційні процеси, які в своїй суті мають визначити історичну долю всього українського народу, не можуть здійснюватись без врахування його соціокультурних особливостей. Відтак соціокультурна аналітика євроінтеграційних прагнень України постає як важлива і в теоретичному, і в практичному плані задача, вирішення якої залежить від об'єднаних зусиль філософів, соціологів, культурологів, політологів та психологів.

Наслідком недооцінки позаекономічних та неполітичних аспектів у співробітництві країн-членів ЄС є, з одного боку, фактична відсутність реальних євроінтеграційних процесів в Україні, а з іншого – соціокультурна ізольованість держави від об'єднаної Європи. Так, за даними соціологічних опитувань більшість громадян України, підтримуючи вступ України до ЄС, не відчувають себе причетними до європейської культури та історії, а відтак не ідентифікують себе як європейці, у суспільній свідомості Україна за ключовими параметрами не сприймається як європейська країна [4].

Проте сьогодні, на жаль, доводиться констатувати відсутність такої політики. Причиною такого стану, на нашу думку, є беззастережне прагнення нашої політичної еліти «показати свою європейськість», «болонізуватися», навіть нехтуючи втратою своєї власної ідентичності. Як зазначає С. Клепко, «Європа багатоліка, багатогранна і амбівалентна. Установки «Наш курс – у Європу», «Уперед у Європу» розцінюється, як чергова «Fata morgana», як гарний міф, але прагнення інтегруватися в Європу приречене на фіаско без ментального засвоєння і розуміння, що є Європа й у чому полягають європейські цінності [7, 19].

Тому й реформування освіти в Україні, що відбуваються протягом усього «незалежного» буття держави, й які торкалися середньої, професійної та вищої освіти не мали «очікуваного» результату. Не мали – бо не могли його мати, адже усі реформи були перманентними, адже змінам піддавалися зовнішні організаційні (частково, інституційні) форми, а цілі, зміст і сутність освіти або залишалися незмінними або повільно еволюціонують під впливом різних, проте, як правило, неконтрольованих чинників.

Тому можна відзначити, що Євроінтеграція України – це перш за все процес взаємодії двох соціокультурних систем, що має як наслідок утворення більш складної, як за масштабами, так і за складністю свого функціонування соціокультурної системи. Велику роль в даному процесі повинна відіграти інтеграція України до європейського освітнього простору, оскільки процес об'єднання Європи супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту. Головна мета цього процесу є консолідація зусиль наукової та освітньої громадськості й урядів країн Європи для підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, а також підвищення ролі цієї системи у суспільних перетвореннях.

Наприкінці ХХ ст. проблема єдності освіти й культури набула глобального значення: це проблема людяності, гуманності культури та культурності освіти. Євроінтеграційні процеси, на які зголосилася наша вища освіта, означають, що саме вища освіта має формувати не лише національну ідентичність, а й європейську. Європейськість постає не тільки як цивілізаційний, а й як духовний вимір життя.

Зasadничим принципом європейської освіти був і залишається принцип гуманізму. Його значущість у розвитку освіти засвідчує те, що ХХІ ст. ЮНЕСКО проголосило століттям освіти, а ООН – століттям Людини. Гуманізм нового століття світове співтовариство пов'язує з освіченістю людини, компетентністю, свободою саморозвитку особистості та реалізації її таланту.

Гуманізація освіти як процес реалізації гуманістичного принципу потребує філософського осмислення. Ідея гуманізації є центральною в державній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)». Незважаючи на те, що вітчизняний та зарубіжний педагогічний досвід репрезентує варіанти гуманістичних освітніх систем, вони стосуються лише середньої освіти. Тому їхні теоретичні узагальнення не застосовні до професійної та вищої освіти. Окрім того, гуманізацію розуміють як засіб у структурі цілераціональних педагогічних дій. Незважаючи на те, що педагоги-новатори пропонують і реалізують різноманітні, безперечно, гуманістичні педагогічні практики – школа життєтворчості особистості, школа ненасильства, школа радості та інші, – вони залишаються лише острівками гуманізації освіти. Спроби транслювати їх виявилися неуспішними [12].

Прикметною особливістю освіти України є те, що в ній найповніше втілено цілепокладальний характер людської діяльності. Її мета – ідеальний образ майбутнього результату діяльності. Тому цілком закономірно, що нинішня система освіти залишається авторитарною. Вона формує людину-конформіста, пристосуванця, деіндивідуалізовану особу, яка не здатна до самостійної та відповідальної поведінки на основі свідомого ставлення до дійсності [8, 25–28].

Одним із інструментів інтеграції в Європу став Болонський процес (дістав таку назву від італійського університету в місті Болонья), де були започатковані ініціативи щодо формування спільного освітнього і наукового простору, розробки єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері. Він має дві основні складові: формування співдружності провідних європейських університетів відповідно до принципів, викладених у Великій Хартії Університетів, та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами [15]. Болонські вимоги – це широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань європейських держав [6].

Болонський процес був започаткований 19 червня 1999 р. підписанням 29 міністрами освіти країн Європи «Болонської декларації» у м. Болонья (Італія). Цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти і домовилися про створення єдиного європейського освітнянського та наукового простору. В межах цього простору мають діяти єдині умови визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що має істотно підвищити конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітнянських послуг. Цей документ передбачав прийняття загальної системи порівнюваних вчених ступенів, у тому числі через затвердження Додатку до диплома; сприяння європейському співробітництву щодо забезпечення якості освіти, розробку порівнюваних критеріїв та методів оцінки якості; усунення перешкод на шляху мобільності студентів та викладачів у межах визначеного простору.

У 2003 році до так званого «Болонського клубу» приєдналося ще чотири країни, у 2005 р. – їх налічувалося вже 40. На конференції у м. Бергені (Норвегія) 19 травня 2005 р. до Болонського процесу офіційно приєдналася Україна, а також Вірменія, Грузія, Азербайджан та Молдова. На сьогодні вже налічується 45 країн, що підписали Болонську декларацію. Зі всіх держав, з якими Україна має спільний кордон, поза Болонським процесом залишилася лише республіка Біларусь [1].

Визнання принципів Болонської декларації стало потужним імпульсом європеїзації освіти України. Для того, щоб стати повноправним членом Болонської співдружності, Україні треба буде піти на суттєві перетворення в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти. Найважливіше при цьому провести ґрунтовний порівняльний аналіз вітчизняної системи науки й освіти з європейською (за болонською моделлю). За результатами цього аналізу визначити, що потрібно буде змінити в нашій системі, і започаткувати відповідні системні реформи. Однак сьогодні чіткого визначення шляху інтеграції України в європейський освітній простір ще не визначено. У тлумаченні цього процесу серед науковців існують різні думки. Згідно з цією угодою, євроінтеграція спрямована на консолідацію зусиль науковців та освітян для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської науки й вищої освіти, а відтак їхньої ролі в розвитку та зміцненні стабільних, мирних і демократичних суспільств. Водночас, створення європейського простору вищої освіти слугуватиме демократизації університетського життя, відкритості до співпраці та взаємному визнанню освітніх дипломів. Не дивлячись на те, що багато вже зроблено за десять років, проте відчуття європейськості нашої системи освіти ще не має.

«Європа знань» сьогодні є загальноновизнаним пріоритетним чинником соціального та людського розвитку. Вона є запорукою зміцнення й інтелектуального збагачення європейців, оскільки саме така Європа може надати для них необхідні знання, щоб адекватно реагувати на виклики нового тисячоліття, усвідомлюючи спільні цінності й належність до єдиної соціально-культурної сфери [5, 17].

Аналізуючи проблеми інтеграції Українського суспільства у європейський культурний та освітній простір науковці не завжди беруть до уваги той факт, що Європа як соціокультурна цілісність, це не продукт політичних зусиль останніх п'ятдесяти років. Формування її сягає своїм корінням в глибини віків. Незважаючи на етнокультурне розмаїття та історичні колізії, в своєму історичному поступі вона слідує певній культурній парадигмі з чітко означеними вихідними принципами. Системні характеристики її за цей час суттєво змінилися, проте наріжні принципи на яких відбувалось становлення Європи як соціокультурної системи залишились незмінними у своїй суті. Зазнаючи від епохи до епохи певних модифікацій вони зберігають свою архетиповість і, як такі, постають свого роду культурними регулятивами, в горизонті яких здійснюється буттям європейська людина [13, 704].

Орієнтація на освіту як на засіб і інструмент підвищення (зміни) соціального статусу дозволяє говорити про статутно-престижну цінність освіти. Саме цей аспект цінності освіти є найбільш привабливим і значущим у нашій країні. Безумовно, цінність освіти, особливо вищої, у всьому світі є дуже високою, проте у нас це і має занадто гіпертрофований характер.

У Європі знають і розуміють, що отримати освіту здатна не кожна людина. Там вищу освіту спроможний здобути заледве один з десяти тих, хто навчався у школі, а до вищих студій (на магістерському і докторському рівнях) доходить не більше 10–15 % випускників бакалаврату. Тому в Європі завершують середню освіту на високому рівні лише ті випускники, які мають намір вступити до вищих навчальних закладів. Це приблизно від 15 до 25 % усіх учнів середніх шкіл (що, до речі, відповідає середньостатистичному розподілу інтелекту).

У нас, як свідчить статистика, у вищі навчальні заклади України приймають на навчання до 76 % випускників шкіл, тобто у 5-6 разів більше, ніж дозволяє нормальний розподіл інтелекту. Навіть ті, що не змогли після школи «пройти» до вишу, мають наміри подолати цей бар'єр після отримання професійної освіти у профтехучилищах, і тільки 6 % від працюючої молоді перед собою не ставлять завдання отримати вищу освіту. Таке становище, на нашу думку, зумовлено тим, що статусно-престижна цінність освіти у сучасних вітчизняних умовах (не зважаючи на економічну кризу) є домінуючою у функціональному аспекті і визначає цінність освіти як таку. Це відбувається в силу переваги у самій освіті престижної сторони на шкоду змістовній.

Найбільш глибокий і сутнісний сенс освіти для суспільства в цілому і для молоді особливо реалізується через її культурно-світоглядну функцію, яку ми вважаємо провідною, бо ціннісні аспекти освіти невідривно пов'язані з культурно-світоглядною функцією, яка презентує собою морально-етичну цінність освіти, що свідчить про необхідність формування вільної та відповідальної особистості. Адже саме моральний компонент змісту освіти характеризує і визначає мету, сенс, зміст і сутність і всієї освіти. Проте, ми вважаємо вартим включити до списку цінностей освіти і її політико-ідеологічну цінність [3, 16].

В даному контексті освіта як сфера соціокультурної практики повинна бути спрямована на виховання патріотів України, що водночас відчували б себе громадянами європейського світу, котрі поділяють європейські цінності. Становлення політичної і правової культури має своєю передумовою освоєння цінностей національної освіти та культури, формування відповідальної громадянської позиції. Саме через освіту йде цілеспрямований процес соціалізації індивіда, його становлення особистістю, громадянином. Освіта має утверджувати не тільки національну, але й європейську громадянськість, бути відкритою для взаємозбагачення культур, культивуючи діалог між ними. Українська культура та освіта збагатилися в процесі культурогенезу цінностями інших культур. Зберігаючи національний дух, національну ментальність з її домінантою емоційно-духовної сфери над раціональною, вони відкриті для надбань на шляху особи до національної і європейської громадянськості [14].

ВИСНОВКИ

Аналіз досліджень вчених щодо вивчення теми соціокультурного аспекту європейської освіти показує, що існує фатальна недооцінка соціокультурної сфери в процесах євроінтеграції. У більшості випадків у наукових, політичних та дипломатичних колах України продовжує переважувати думка, що євроінтеграція є виключно економічним та політичним проектом. Якщо питання соціокультурного характеру будуть продовжувати розглядатися на такому рівні, то євроінтеграція України залишиться виключно формальністю, як це було усі попередні роки.

З метою прискорення в Україні процесів євроінтеграції вченим необхідно розробити комплекс необхідних заходів щодо інтеграції України в європейський соціокультурний простір, в якому продукуються спільні ідеї, цінності та зміст. Але для цього необхідно провести детальний аналіз соціокультурних проблем створення європейської ідентичності, в тому числі, й у сфері освіти. Дана мета має розглядатися як стратегічний пріоритет внутрішньої і зовнішньої політики нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болонський процес у фактах і документах / Упор. : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Київ-Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 56 с.
2. Болонський процес : подолання стереотипів [Інтерв'ю з директором департаменту вищої освіти і науки України Я. Я. Болюбашом] / Я. Я. Болюбаш // Освіта України. – 2004. – № 21. – С. 5.
3. Давидов П. Г. Державна політика в сфері освіти : аксіологічний вимір / П. Г. Давидов // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – № 2. – 2010. – С. 13–17.
4. Європейська інтеграція України : громадська думка // Національна безпека і оборона. – 2007. – № 5. – С. 51–68.

5. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : ІВЦ «Видавництво Політехніка», 2003. – 195 с.
6. Зайцев М. О. Європа як культурний феномен / М. О. Зайцев // Національний університет «Києво-могилянська академія». Наукові записки. – Т. 18. – Ч.1. – С. 64–67.
7. Клепко С. Ф. Філософія освіти в Європейському контексті : монографія / С. Ф. Клепко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 328 с
8. Кремень В. Освіта і наука України : шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
9. Кремень В. Людина і освіта у вимірах економічної цивілізації / В. Кремень // Освіта. – 2006. – № 45–46. – С. 4–5.
10. Кудрин В. Образование в судьбах народов (дидактика нового времени) / В. Кудрин. – К. : Гамма-Принт, 2007. – 218 с.
11. Національна доктрина розвитку освіти // Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К. : Грамота, 2003. – С. 178–201.
12. Рижак Л. Філософсько-світоглядні засади освіти України в умовах євроінтеграції / Л. Рижак // ВІСНИК. Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1. – С. 35–41.
13. Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України : Монографія / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2004. – 738 с.
14. Яцейко М. Г. Демократизація освіти : аналіз основних чинників / М. Г. Яцейко // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури, 2006. – № 56. – С. 199–209.
15. Buyak, B. (2009) Higher Education in Ukraine on the Course to European Integration. European Dimension in Education and Teaching, Vol. 6, 225–234.

REFERENCES

1. Bolons'kyj proces u faktah i dokumentah. Uporjadnyk : Stepko, M. F., Boljubash, Ja. Ja., Shynkaruk, V. D., Grubinko, V. V., Babyn, I. I., (2003) Kyi'v-Ternopil' : Vydavnyctvo TDPU im. V. Gnatjuka.
2. Bolons'kyj proces : podolannja stereotypiv. [Interv'ju z dyrektorom departamentu vyshhoi' osvity i nauky Ukraïny Ja. Ja. Boljubashom]. (2004) Osvita Ukraïny, 21, 5.
3. Davydov, P. G. (2010) Derzhavna polityka v sferi osvity : aksiologichnyj vymir. Visnyk NTUU «KPI». Filosofija. Psihologija. Pedagogika, 2, 13–17.
4. Jevropejs'ka integracija Ukraïny : gromads'ka dumka. (2007) Nacional'na bezpeka i oborona, 5, 51–68.
5. Zhuravs'kyj, V. S., Zgurovs'kyj, M. Z. (2003). Bolons'kyj proces : golovni pryncypy vhodzhennja v Jevropejs'kyj prostir vyshhoi' osvity. Kyi'v : IVC «Vydavnyctvo Politehnika».
6. Zajcev, M. O. Jevropa jak kul'turnyj fenomen. Nacional'nyj universytet «Kyjevo-mogylyans'ka akademija». Naukovi zapysky, 18, Ch.1, 64–67.
7. Klepko, S. F. (2006) Filosofija osvity v Jevropejs'komu konteksti : [monografija]. Poltava : POIPPO.
8. Kremen', V. (2003) Osvita i nauka Ukraïny : shljahy modernizacii' (Fakty, rozdumy, perspektyvy). Kyi'v : Gramota.
9. Kremin' V. (2006) Ljudyna i osvita u vymirah ekonomichnoi' cyvilizacii'. Osvita, 45–46, 4–5.
10. Kudrin V. (2007) Obrazovanie v sud'bah narodov (didaktika novogo vremeni). Kiïv : Gamma-Print.
11. Nacional'na doktryna rozvytku osvity. Kremen', V. (2003) Osvita i nauka Ukraïny : shljahy modernizacii' (Fakty, rozdumy, perspektyvy). Kyi'v : Gramota, 178–201.
12. Ryzhak, L. (2005) Filsofs'ko-svitogljadni zasady osvity Ukraïny v umovah jevrointegracii'. VISNYK. Sociogumanitarni problemy ljudyny, 1, 35–41.
13. Jurij, M. F. (2004) Sociokul'turnyj svit Ukraïny : Monografija. Kyi'v : Kondor.
14. Jacejko, M. G. (2006) Demokratyzacija osvity : analiz osnovnyh chynnykiv. Mul'tyversum. Filsofs'kyj al'manah. Kyi'v : Centr duhovnoi' kultury, 56, 199–209.
15. Buyak, B. (2009) Higher Education in Ukraine on the Course to European Integration. European Dimension in Education and Teaching, Vol. 6, 225–234.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2015 р.